

**8D09101 - «Ветеринарлық медицина» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне
іздену үшін ұсынылған Тореханов Мерей Айбыновичтың «Ірі қара мал некробактериозын емдеу және
диагностикалауда инновациялық тәсілдерді қолдану» тақырыбындағы
диссертациялық жұмысына ресми рецензенттің**

ПІКІРІ

р/н №	Критерийлер	Критерийлер сәйкестігі	Ресми рецензенттің ұстанымы
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	<p>1.1 Ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:</p> <p>1) Диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірі);</p> <p>2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауы)</p> <p>3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен (бағытын көрсету)</p>	Диссертациялық жұмыс келесі: Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен 217 «Ғылымды дамыту» бюджеттік бағдарламасы бойынша 101 «Ғылыми зерттеулерді гранттық қаржыландыру» кіші бағдарламасы ғылым дамуының басым бағытына сәйкес 2018-2020 жж. арналған гранттық қаржыландыру бойынша № АР 05133838, «Ірі қара малының некробактериозына сүтқышқылды бактериялардың терапиялық әсерін зерттеу» тақырыбындағы ғылыми жобаның шеңберінде орындалды (жетекшісі – б.ғ.д., профессор Тулемисова Ж.К.).
2.	Ғылымға маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Ғылыми жұмыс ветеринария ғылымының дамуына үлесін қосады. Диссертациялық жұмыстың нәтижелері 6 ғылыми мақаламен жарияланып дәлелденген, оның 3-і Scopus мәліметтер базасына тіркелген жариялымдарда

			<p>(Q2,Q3,Q4), 1-eyi International independent scientific journal-ында және 2-уі халықаралық ғылыми конференциялар жариялымдарында жарыққа шыққан.</p> <p>Жүргізілген жұмыс нәтижелері бойынша ірі қара мал некробактериозына Алматы облысы бойынша эпизоотологиялық, клиникалық, микробиологиялық, патоморфологиялық, гистологиялық балау әдістерімен жүргізіп, ауруды «Лактобактерин ТК» пробиотикалық препаратымен емдеп, аталған препараттың зақымдалған тері мен бұлшық еттегі регенерациялық үрдіске әсерін заманауи гистологиялық әдіс қолданып тексерудің маңыздылығы ашылған.</p>
3.	Өзі жазу принципі	<p>Өзі жазу деңгейі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған 	<p>Жоғары. Диссертация мемлекеттік тілде жатық, ғылыми тұрғыдан түсінікті жазылған, жұмыстың тақырыбына байланысты мақсатқа сай міндеттер жоспарланған, зерттеу әдістерін қолдану арқылы міндеттер толығымен орындалған, зерттеу нәтижелері мен талдау бөлімдерінде арнайы дереккөздерге сілтеме жасалып, соңында қорытындыладың негізінде практикалық ұсыныстар ұсынылған.</p>
4.	Ішкі бірлік принципі	<p>4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) негізделген; 2) жартылай негізделген; 3) негізделмеген. 	<p>Негізделген. Диссертациялық жұмыстың өзектілігі толығымен ашылған, себебі бүгінгі таңда ауыл шаруашылығы малының арасында инфекциялық аурулар, оның ішінде некробактериоз ең жиі тіркеліп жүрген</p>

		<p>аурулардың бірі, осы себепті ауруды жедел анықтау және оны емдеудегі пробиотикалық препараттың экономикалық тиімділігі ғылыми зерттеулермен дәлелденген.</p>
	<p>4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) айқындайды; 2) жартылай айқындайды; 3) айқындамайды 	<p>Айқындайды. Диссертация тақырыбы ірі қара мал некробактериозын емдеу және диагностикалауда инновациялық тәсілдерді қолдану болса, осы сұрақтар толықтай диссертация мазмұнында ашылып айқындалған.</p>
	<p>4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) сәйкес келеді; 2) жартылай сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді 	<p>Сәйкес келеді. Жұмыстың тақырына сәйкес жоспарланған мақсат пен міндеттер жан-жақты зерттеулердің барысында толықтай орындалған.</p>
	<p>4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылысы логикалық байланысқан:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) толық байланысқан; 2) жартылай байланысқан; 3) байланыс жоқ 	<p>Толық байланысқан. Диссертациялық жұмыстың барлық бөлімдері мен құрылысы өз ара логикалық байланыста, сиырдың некробактериозына толық диагноз қою үшін барлық балау тәсілдерін қолданылған және отандық пробиотикалық «Лактобактерин-ТК» препаратымен емдеп, зақымдалған жерлерге әсер ету механизімін гистологиялық зерттеулер арқылы оны пайдаланудың тиімділігі дәлелденген.</p>
	<p>4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) сыни талдау бар; 	<p>Сыни талдау бар. Автор зерттеу барысында «Лактобактерин-ТК» пробиотикалық препаратын некробактериозды емдеу үшін қолданғанда оң нәтиже алған. Әрбір қолданған әдіске сыни талдау жүргізген.</p>

		<p>2) талдау жартылай жүргізілген;</p> <p>3) талдау өз пікірін емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген</p>	
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	<p>5.1 Ғылыми нәтижелер мен қағидаттар жаңа болып табыла ма?</p> <p>1) толығымен жаңа;</p> <p>2) <u>жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады);</u></p> <p>3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)</p>	<p>Жартылай жаңа. Диссертант сиырдың некробактериозына нақты диагноз қою үшін классикалық: клиникалық, микробиологиялық, патогистологиялық әдістер қолданған, сонымен бірге алғаш рет «Лактобактерин-ТК» пробиотикалық препаратымен ауруды емдеп, оның ағза ұлпасы мен жасушасының қалпына келуіне тиімділігін анықтауда бұрын қолданылмаған инновациялық гистологиялық әдісті жеделдету мақсатында қолданғаны жартылай жаңа нәтиже мен қағидат болып табылады.</p>
		<p>5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа болып табыла ма?</p> <p>1) толығымен жаңа;</p> <p>2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады);</p> <p>3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)</p>	<p>Толығымен жаңа. Қазақстан Республикасында алғаш орындалған зерттеу жұмысы болып табылады. Себебі, отандық пробиотикалық «Лактобактерин-ТК» пробиотикалық препаратымен ірі қара мал некробактериозын емдеп, оның зақымдалған ұлпалардың регенерациясына әсерін инновациялық гистологиялық әдіспен экспресс (жеделдету) зерттеу мақсатында қолдануға болғатындығы анықталған.</p>
		<p>5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?</p> <p>1) толығымен жаңа;</p>	<p>Жартылай жаңа.</p>

		<p>2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады);</p> <p>3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)</p>	
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	<p>Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research және өнертану және гуманитарлық бағыттары бойынша)</p>	<p>Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелермен негізделген. Зерттеу нәтижелері бөлімінде дәлелдеме ретінде сапалы макроскопиялық, микроскопиялық суреттер берілген, онда нақты ауруға тән белгілер көрсетілген. Балау нәтижелері тексеру нәтижелерімен сәйкес.</p>
7.	Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар	<p>Әр қағидат бойынша келесі сұрақтарға жауап беру қажет:</p> <p>7.1 Қағидат дәлелденді ме?</p> <p>1) дәлелденді;</p> <p>2) шамамен дәлелденді;</p> <p>3) шамамен дәлелденбеді;</p> <p>4) дәлелденбеді</p> <p>7.2 Тривиалды ма?</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ</p> <p>7.3 Жаңа ма?</p> <p>1) ия;</p> <p>2) жоқ</p> <p>7.4 Қолдану деңгейі:</p> <p>1) тар;</p> <p>2) орташа;</p> <p>3) кең</p> <p>7.5 Мақалада дәлелденген бе?</p>	<p>Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар толығымен дәлелденді. Диссертациялық жұмыстың қорғауға шығарылған қағидаттары тривиалды емес, жаңашылдығы бар.</p> <p>Диссертант өзінің диссертациялық жұмысында алғаш рет отандық «Лактобактерин-ТК» пробиотикалық препаратымен сиырдың некробактериозын емдеп, оның ағзаға әсерін заманауи жаңа үлгідегі гистологиялық зерттеулермен анықтады.</p> <p>Диссертациядағы нәтижелерді жеке шаруашылықтарда, орталықтарда, өндірісте балау жасауға, емдеуге кеңінен қолдануға болады.</p> <p>Диссертациялық жұмыс көлемінде алынған материалдар докторанттың жарық көрген мақалаларында жан-жақты дәлелденген.</p>

		1) ия; 2) жоқ	
8.	Дәйектілік принципі Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	8.1 Әдістеменің таңдауы – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған 1) ия; 2) жоқ 8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) ия; 2) жоқ	Ия. Әдістеменің таңдауы негізделген және диссертациялық жұмыстағы зерттеу міндеттеріне толық сәйкес келеді. Әдіснама диссертацияда нақты жазылған. Ия. Диссертация жұмысының нәтижелерін алуда компьютерлік технологиялар қолданылған, праймерлер дизайнын жасау үшін Primer бағдарламасы қолданған, шаруашылық жағдайында сиырдың қондылығын анықтау үшін смартфонға арналған BCS COWDITON қосымшасын пайдаланған. Гистологиялық препараттардан суретке түсіру үшін KARL ZEISS микроскопы мен сандық фотоаппарат, боялған препараттардың басқа микроскопиясы «BIOMED-6 LED» микроскопының, дене бөлімдерінің микрофото суреттері DCM 510 қосымшасының көмегімен, көлемі 5 мкм болатын түрлі-түсті үлгілерді жарық микроскопымен (Olympus CX41-RF, Токио, Жапония) сандық камера көмегімен түсірілген суреттермен (Olympus DP22, Токио, Жапония) жүзеге асырылған.
		8.2 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін	Ия. Диссертациялық жұмыстың қорытындылары зертхана жағдайында микробиологиялық, патоморфологиялық, гистологиялық әдістермен алынған нәтижелермен дәлелденген, алынған нәтижелердің дәлдігі заманауи гистологиялық

		нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) ия; 2) жоқ	зерттеумен толықтырылған.
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған	Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді отандық, отандық және шет елдік ғалымдарының ғылыми еңбектеріне сілтемелер жасау арқылы расталған.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз	Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті түрде қамтылған, диссертацияда 94 дереккөздер берілген, оның ішінде отандық ғалымдардың еңбектері – 12, шетелдік ғалымдардың еңбектері – 82.
9	Практикалық құндылық принципі	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы бар: 1) ия; 2) жоқ	Ия. Диссертацияның теориялық маңызы бар, себебі алғаш рет Алматы облысы жеке шаруашылықтар жағдайында ірі қара мал некробактериоздың балау әдістері және отандық пробиотикалық «Лактобактерин-ТК» препаратымен емдеу, оның ағзаға әсерін зерттеу келтірілген.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) ия; 2) жоқ	Ия. Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары. Алынған нәтижелерін асыл тұқымды сүт өндіретін шаруашылықтарда, ірі қара мал шаруашылықтарында қолдануға болады.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа болып табылады? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып	Практикалық ұсыныстар толығымен жаңа болып табылады.

		табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Академиялық жазу сапасы – жоғары. Диссертациялық жұмыста тақырып бойынша отандық, ТМД елдері және шет ел ғалымдарының соңғы 5-10 жыл көлеміндегі зерттеу жұмыстарының нәтижелеріне терең талдау жүргізілген. Қорытындылар жасалған жұмыс нәтижелерінен алынған.

Шешім: Тореханов Мерей Айбыновичке 8D09101 - «Ветеринарлық медицина» оқу бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесі тағайындалуын ұсынамын.

Ресми рецензент,

ҚР ДСМ «Биологиялық қауіпсіздік проблемаларының ғылыми-зерттеу институты» ШЖҚ РМК
«Індеттік аурулардың мониторингі» зертханасының бас ғылыми қызметкері,
ветеринария ғылымдарының кандидаты, профессор

Абеуов Х.Б.

Ветеринария ғылымдарының кандидаты, профессор Х.Б.Абеуовтің қолын растаймын.
ҚР ДСМ «БҚПҒЗИ» ШЖҚ РМК бас ғалым хатшысы

Садикалиева С.О.